

OPODSTATNENOSŤ UPLATNENIA KVALITY ŠKOLY V KONKURENČNOM PROSTREDÍ

GROUNDWORK OF THE QUALITY OF SCHOOL APPLICATION IN COMPETITIVE ENVIRONMENT

Alexander BIČÍK, Roman HRMO

Autori : Ing. Alexander Bilčík, Doc. Ing. Roman Hrmo, PhD.
Pracovisko: Ústav inžinierskej pedagogiky a humanitných vied, Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie, Materiálovotechnologická fakulta STU
Adresa: Paulínska 16, 917 22 Trnava, Slovensko
Tel.: 00421 918646045
E-mail: bilcik@nexta.sk, roman.hrmo@stuba.sk

Abstract

V článku poukazujeme na úlohu a význam kvality stredných škôl pri príprave žiakov k ich úspešnému uplatneniu v ďalšom štúdiu, ale aj v súkromnom, či profesionálnom živote na trhu práce. Charakterizujeme posudzovanie kvality školy z viacerých pohľadov a tiež popisujeme rôznorodosť a dynamiku prostredia, v ktorom školy pôsobia. Poukazujeme na možnosti využitia kvality školy a jej uplatnenia v konkurenčnom prostredí.

Article deals with role and significance of the secondary schools quality in the process of training learners to be successful in further study, in their private and professional life at labour market. Authors characterise the quality of school assessment from various point of view, describe variability and dynamism of the school environment. They show possibility of the quality of school utilization and its application in competitive environment.

Key words

kvalita školy, kľúčové kompetencie, štruktúra prostredia školy, kontinuálne vzdelávanie, školská klíma, kultúra školy, efektívnosť školy

quality of school, key competencies, school environment structure, continuous education, school climate, school culture, effectiveness of school

Slovensko sa vstupom do Európskej únie stalo členom spoločenstva vyspelých európskych štátov. Získalo príležitosť byť súčasťou najväčšieho spoločného trhu na svete. Voľný pohyb osôb, tovarov, služieb a kapitálu vytvára pre jeho občanov nové príležitosti.

Účasť Slovenska v priestore voľného pohybu vedie zo strednodobého i dlhodobého hľadiska k efektívnejšiemu využívaniu výrobných faktorov. Tento jav sa pozitívne odráža aj na vývoji hospodárskeho rastu, zamestnanosti a na celkovej životnej úrovni občanov. Už v súčasnosti sa Slovensko stáva atraktívnym miestom pre zahraničných investorov. V krátkej

budúcnosti sa očakávané prijatie spoločnej meny prejaví úpravou úrokovej miery a inflácie, spolu s ďalšími investíciami a hospodárskym rastom krajiny.

Prirodzenými sprievodnými prvkami, ktoré takéto ekonomické prostredie ponúka sú pracovné príležitosti. Predpokladom ich využitia z hľadiska trhu je splnenie požiadaviek a nárokov kladených pre výkon konkrétnych profesií. Kvalifikačné predpoklady sú dlhodobé rozhodujúcim prvkom pri uplatnení sa uchádzačov o zamestnanie na trhu práce. Významným faktorom ovplyvňujúcim životnú úroveň ľudí je ich vzdelanostná úroveň, ich poznatky a schopnosti. Trh práce na Slovensku očakáva konkrétne kľúčové kompetencie uchádzačov o niektorú z pozícií v organizačnej štruktúre subjektov pôsobiach na tomto trhu.

V podmienkach školstva na Slovensku majú školy vo svojom pláne práce školy stanovené ciele a úlohy na rozvoj kľúčových kompetencií žiaka vo výchovno-vzdelávacom procese. Z praktických skúseností usudzujeme, že významným prvkom činnosti manažmentu školy je merať a vyhodnocovať skutočný stav plnenia stanovených cieľov. Odborná literatúra z oblasti manažmentu uvádza, že výkony organizácii na 40 % závisia od úrovne systému ich riadenia. Pritom prax dokazuje, že najlepšie výsledky dosahujú riaditelia škôl zameraní na operatívne riadenie, systematické usmerňovanie procesov a súčasne na vhodné motivovanie, správny výber, primeranú starostlivosť a objektívne hodnotenie práce učiteľov, žiakov a ostatných pracovníkov školy. Ak riaditeľ školy dokáže naplniť uvedené manažérske kompetencie, získa príležitosť využiť aj základný zákon učenia, funkčnú spätnú väzbu a zodpovedný prístup k plneniu plánu práce školy svojimi pracovníkmi. Z pedagogickej a manažérskej praxe usudzujeme, že uvedené atribúty vedú k dosiahnutiu kvality výchovy a vzdelávania, kvality školy. Práve ňou môže škola napomôcť svojim absolventom k ich ďalšiemu uplatneniu aj na trhu práce a tiež sebe k uplatneniu v konkurenčnom prostredí ostatných škôl.

Zelina [3] konštatuje, že možno akceptovať názor, ku ktorému dospeli ministri školstva z 25 krajín na svojom zasadnutí v Paríži už v roku 1984. V komuniké z tohto stretnutia sa definuje, čo sa rozumie pod kvalitou školy: „Kvalita základného vzdelávania a výchovy, najmä vo vzťahu edukácie k moderným potrebám rozrastajúcich sa pluralistických spoločností zahŕňa také obsahy, akými sú:

- o lepšia príprava na život v dospelosti,
- o meranie zlepšenia statusov,
- o efektívnosť a profesionalita rolí učiteľov
- o organizácia, obsah a štruktúra učebných osnov a metód hodnotenia
- o efektívne kvalitatívne faktory školských výkonov, školské riadenie a programy na zlepšenie edukácie znevýhodnených a postihnutých detí.“ [3].

Pedagogická prax signalizuje, že posudzovanie kvality školy sa výrazne líši v závislosti od subjektu, ktorý ju hodnotí. Rozpoznávame tieto uhly pohľadu:

1. **Žiak** považuje za kvalitnú takú školu, ktorá ho pripraví k úspešnému uplatneniu v ďalšom štúdiu ale aj v súkromnom, či profesionálnom živote. Tieto predstavy a požiadavky žiakov sú však závislé okrem iných od ich skúseností, vlastných ambícií, prostredia a spoločenského systému, v ktorom študujú.
2. **Rodičia** považujú za kvalitnú takú školu, v ktorej ich dieťa so záujmom študuje, dieťa je v bezpečí a rodičia dostávajú o škole z jej okolia pozitívne referencie. Škola sa tak podieľa na výchove dobrého človeka. Aj v tomto prípade sú predstavy a požiadavky podmienené množstvom faktorov, medzi ktoré okrem iných patrí vzdelanie rodičov a ich spoločensko-hospodársky prehľad, očakávania o budúcnosti svojich detí a sociálno-ekonomické podmienky rodiny.

3. **Zamestnávateľia a trh práce**, ktorý ponúka pracovné príležitosti, považujú za kvalitnú školu takú, ktorej absolventi disponujú kľúčovými kompetenciami. Vtedy sú absolventi dobre pripravení na zvolenú profesiu alebo ďalšie štúdium a naplňajú stanovené požiadavky. Takýmito požiadavkami zvyčajne bývajú samostatnosť, aktivita, kreativita, komunikatívnosť, metakognitívne schopnosti, prosociálne správanie, morálne charakteristiky i hodnotový systém.
4. **Škola** predstavuje subjekt, v ktorom sa realizujú a môžu naplňovať požiadavky a očakávania uvedených partnerov. Každá škola pôsobí na svoje okolie nielen úrovňou vedomostí, schopností svojich absolventov, ale už svojou polohou, samotným architektonickým stvárnením a usporiadaním v konkrétnom priestore. Ďalej svojou históriou, vzdelanostnou úrovňou a vekovou štruktúrou súčasných pracovníkov, používanou didaktickou technikou, učebnými pomôckami a úrovňou komunikácie so svojimi partnermi. Súčasne škola plní stanovené úlohy a ciele.
5. **Štát** vytvára konkrétne prostredie, usmerňuje charakter, ideologické, kultúrne a spoločenské presvedčenie absolventov školy. Tieto sú zvyčajne ovplyvňované vládnucimi politickými silami v krajine. Štát tiež usmerňuje obsah vedomostí študentov prostredníctvom učebných osnov zodpovedajúcich konkrétnemu učebnému alebo študijnému odboru a typu školy. Preto tiež ovplyvňuje kvalitu školy.

V súčasných podmienkach trhu na Slovensku, jeho dynamika charakterizovaná konkurenčným prostredím a v úvode popísanými aktuálnymi sociálno-ekonomickými a hospodárskymi zmenami vytvára podľa môjho názoru potrebu orientovať systém riadenia školy a učiteľmi realizovaný vyučovací proces na kvalitu školy. Takáto škola je zameraná nielen na množstvo vedomostí svojich žiakov, ale aj na ich poznávacie schopnosti a osobnostné charakteristiky žiakov. Učiteľ vtedy nielen žiaka naučí, ale i prispeje k rozvoju jeho osobnosti a uplatneniu žiaka v budúcnosti. Aktuálny stav a opodstatnenosť uplatnenia kvality školy v konkurenčnom prostredí nás viedli k rozhodnutiu venovať sa tejto téme i v dizertačnej práci.

Obdržálek [2] uvádza: „I keď orientácia školy na otázky vyučovacieho cieľa, obsahu vyučovania a vyučovacieho procesu ukazuje na didaktickú prioritu jej činnosti, zohľadňovanie iba tejto činnosti by smerovalo k jednostrannosti. Sociálno-psychologický pohľad na školu ju interpretuje ako interakčný systém a systém zabezpečujúci rozvoj osobnosti. Sociologický pohľad poníma jej postavenie ako sociálnej inštitúcie, so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami. Ekonomický pohľad ju vníma ako zariadenie na prípravu vhodnej pracovnej sily. Právny pohľad vidí významnú funkciu školy v príprave občana schopného rešpektovať a uplatňovať právny systém. Spomenuté hľadiská ukazujú, že zameranie školy je širšie ako iba orientácia na kognitívnu dimenziu“ [2].

Keďže prostredie, v ktorom škola pôsobí a požiadavky na jej absolventov sa neustále vyvíjajú, je zrejmé, že kvalita školy je dynamickou kategóriou. Štruktúru prostredia školy sme zobrazili na obr. 1.

Podľa Alberta [1] kvalita a účinná marketingová činnosť zvyšujú konkurencieschopnosť školy. Škola, ak chce byť úspešná, musí podávať kvalitné výkony nepretržite. Úspešné riadenie kvality je podmienené kvalitnou prácou každého učiteľa i pracovníka školy [1].

Táto skutočnosť podľa nás vedie k potrebe kontinuálneho vzdelávania učiteľov a k presvedčeniu všetkých pracovníkov o význame kvality školy. Z manažérskeho pohľadu si vyžaduje presné rozdelenie kompetencií, úloh a cieľov pre všetkých pracovníkov školy a záujem o ich dôsledné napĺňanie. Naznačené uhly pohľadu na kvalitu školy si vyžadujú systematickú spätnú väzbu, kontrolu, tiež samohodnotenie, spoluprácu učiteľov v rámci predmetových komisií a príbuzných profesií.

Obr. 1. Štruktúra prostredia školy

Kvalitu určujú v systéme školy učebné osnovy, ale aj požiadavky kladené na učiteľov.

Ak učitelia dosiahnu kognitívne, afektívne a psychomotorické ciele, dosiahnu efektivitu výchovno-vzdelávacieho procesu v škole. Čím viac považujú žiaci navštevovanú školu za efektívnu, tým pozitívnejšie to ovplyvňuje spokojnosť nielen ich, ale aj rodičov žiakov a učiteľov na škole. Táto spokojnosť pôsobí pozitívne na školskú klímu, jej charakter a vzťahy medzi pracovníkmi školy. Dosiahnutá efektivita školy, následná spokojnosť žiakov školy a ich rodičov a školská klíma spolu s konkrétnou predstavou a stanovenými cieľmi školy, usmerňujú jej charakter, určitú hodnotovú orientáciu školy a tým jej kultúru. Naplnenie kultúry školy, školskej klímy, spokojnosti žiakov a ich rodičov a efektivity školy vedie v konečnom dôsledku ku kvalite školy a jej presadeniu v konkurenčnom prostredí.

Príspevok je súčasťou riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/2531/05 Dominantné determinanty inžinierskej pedagogiky a jej úlohy po vstupe Slovenska do EÚ.

Zoznam bibliografických odkazov:

- [1] ALBERT, A. *TQM teória a prax v škole*. Bratislava: Metodické centrum v Bratislave, 2001, s. 9,10. ISBN 80-8052-103-4
- [2] OBDRŽÁLEK, Z. *Riadenie školstva v Slovenskej republike*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav v Bratislave, 1999, s. 18. ISBN 80-85756-41-2
- [3] ZELINA, M. Kvalita školy – móda alebo nevyhnutnosť? In *Manažment školy v prax*, 2006, 2, s. 5. ISSN 1336-9849